

Masterscriptie

De ervaringen en percepties van bewoners:

*Een kwalitatief onderzoek naar de veiligheidsbeleving van bewoners uit de
Tarwewijk*

Lisa Rhemrev (503477)

Masterscriptie Sociologie, Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Erasmus School of Social and Behavioural Sciences

Begeleider: Erik Snel

Tweede lezer: Thomas Swerts

Aantal woorden: 9997

Datum: 25-06-2023

Abstract

Dit onderzoek richt zich op de veiligheidsbeleving van bewoners uit Tarwewijk en het identificeren van factoren die bijdragen aan onveiligheidsgevoelens. Er is kwalitatief onderzoek gericht met behulp van diepte-interviews. De resultaten laten zien dat over het algemeen bewoners zich redelijk veilig voelen, maar wel momenten van ongemak en irritatie ervaren. Het gevoel van onveiligheid is met name aanwezig tijdens de nacht en op rustige plekken. De veiligheidsbeleving wordt beïnvloed door individuele kenmerken zoals geslacht, persoonlijkheid en karakter en risicoperceptie. Daarnaast hebben fysieke en sociale omgevingsfactoren invloed op de leefbaarheid, kwaliteit van wonen en sociale cohesie in de wijk. Echter is in dit onderzoek eerder een indirect dan direct verband gevonden tussen deze factoren en de veiligheidsbeleving. Bewoners voelen zich niet onveiliger, maar verschillende factoren in de wijk kunnen wel leiden tot algemenere gevoelens van ontevredenheid en irritatie.

Kernwoorden

Veiligheidsbeleving, onveiligheidsgevoelens, Tarwewijk, Gemeente Rotterdam, leefbaarheid

Inhoudsopgave

Abstract	2
Inleiding	4
Theoretisch kader	6
Veiligheidsbeleving en onveiligheidsgevoelens	6
Determinanten van (on)veiligheidsgevoelens	9
Methodologie.....	12
Contextuele beschrijving van de Tarwewijk	13
Resultaten	14
Conclusie	23
Discussie.....	24
Aanbevelingen.....	26
Literatuurlijst	27
Bijlage 1: Statistieken Tarwewijk.....	30
Bijlage 2: Topiclist	32
Bijlage 3: Observaties in de wijk.....	34
Bijlage 4: Ethics checklist	36
Bijlage 5: Informed consent	39

Inleiding

Van oudsher is het waarborgen van de openbare orde en veiligheid een kerntaak van de overheid. Gemeenten hebben hierin een coördinerende rol en dragen de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen van veiligheidsbeleid op lokaal niveau. Het Integraal Veiligheidsplan is een veelgebruikte aanpak waarin gemeenten veiligheidsdoelen stellen, zoals het waarborgen van een veilige woon- en leefomgeving en het aanpakken van criminaliteit (Van Noordenburg, 2023). Dankzij de implementatie van het Integraal Veiligheidsplan en grotere investeringen vanuit de overheid is de veiligheid in Nederland over de tijd heen aanzienlijk verbeterd. Bijvoorbeeld, recentelijk is 40 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit en 143 miljoen euro voor preventieve maatregelen tegen georganiseerde jeugdcriminaliteit (Ministerie van Algemene Zaken, 2022). Als gevolg hiervan zijn de criminaliteitscijfers en overlast, vooral van traditionele vormen van criminaliteit zoals diefstal, inbraak, geweld en vandalisme, in de afgelopen tien jaar in alle regio's van Nederland afgenomen (CBS, 2022).

Deze positieve trend is ook zichtbaar in Rotterdam. Ondanks dat de stad vaak bekend staat als de stad van 'verkeerde rijtjes', is de veiligheidssituatie ook in Rotterdam aanzienlijk verbeterd (Lub & De Leeuw, 2015). In 2021 daalde het aantal slachtoffers van traditionele criminaliteit in Rotterdam met 31,6% en waren er 48% minder geregistreerde misdrijven vergeleken met 2012 (CBS, 2022). Desondanks blijft het gevoel van onveiligheid bij Nederlanders onveranderd of neemt het zelfs toe, vooral in grote steden zoals Rotterdam. Dit fenomeen, bekend als de *fear gap* in de criminologische en veiligheidsliteratuur (Eysink Smeets et al., 2010), houdt in dat de veiligheidsbeleving van mensen niet overeenkomt met de werkelijke criminaliteitscijfers. Door de complexiteit van veiligheidsbeleving kan de objectieve veiligheid slechts gedeeltelijk verklaren waarom mensen zich veilig of onveilig voelen.

Eerder onderzoek van Lub en De Leeuw (2015) naar de veiligheidsbeleving in vier Rotterdamse buurten toont aan dat de veiligheidsbeleving verschilt per buurt en wordt beïnvloed door kenmerken zoals sociale cohesie, fysieke omgeving en voorzieningen. Dit roept de vraag op hoe bewoners in een specifieke Rotterdamse context, zoals de Tarwewijk, de veiligheid in hun buurt ervaren en welke factoren hieraan bijdragen. Volgens het Wijkprofiel Rotterdam (2022a) heeft de Tarwewijk de minst gunstige veiligheidsbeleving van heel Rotterdam, waarbij 39,2% van de inwoners aangeeft zich wel eens onveilig te voelen. Dit percentage is aanzienlijk hoger dan het gemiddelde van Rotterdam (26,8%) en het landelijk gemiddelde (14%) (CBS, 2022)¹. De wijk wordt hierdoor regelmatig negatief bestempeld en heeft ook de aandacht van de gemeente getrokken vanwege de relatief lage score op het gebied van veiligheidsbeleving.

¹ Voor meer statistische gegevens over de Tarwewijk, zie bijlage 1

Probleemstelling

De wijkmanager van de Tarwewijk maakt zich zorgen over deze lage score van veiligheidsbeleving in de Tarwewijk. Ondanks inspanningen van de gemeente en de politie om de veiligheid te verbeteren, lijkt het subjectieve veiligheidsgevoel in de Tarwewijk niet mee te groeien met de objectieve veiligheidsverbeteringen. Dit roept veel vragen op bij de gemeente. Het doel van dit onderzoek is daarom om de veiligheidsbeleving van bewoners in de Tarwewijk te begrijpen en de achterliggende factoren te identificeren die bijdragen aan onveiligheidsgevoelens. Door dit onderzoek kan inzicht worden verkregen in de specifieke behoeften en zorgen van bewoners, en kunnen gerichte interventies worden ontwikkeld om de leefbaarheid en veiligheid in de buurt te verbeteren. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Hoe ervaren bewoners van de Tarwewijk de veiligheid in hun buurt en wat zijn de achterliggende factoren die bijdragen aan hun gevoelens van (on)veiligheid?

Dit onderzoek zal de hoofdvraag zo volledig mogelijk beantwoorden door middel van interviews, observaties en literatuuronderzoek, waarbij enkele deelvragen zullen worden beantwoord:

1. Wat wordt verstaan onder veiligheidsbeleving?
2. Hoe ervaren bewoners van de Tarwewijk de veiligheid in hun buurt?
3. Wanneer en waar voelen bewoners van de Tarwewijk zich het meest onveilig?
4. Welke factoren dragen bij aan gevoelens van (on)veiligheid van bewoners?
5. Hoe kan het veiligheidsgevoel volgens bewoners verbeterd worden?

Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek naar de veiligheidsbeleving in de Tarwewijk is maatschappelijk relevant omdat veiligheid en leefbaarheid belangrijk zijn voor de kwaliteit van leven. Toenemende onveiligheidsgevoelens kunnen leiden tot een negatieve spiraal van afnemende leefbaarheid en ontevredenheid onder bewoners. Steeds meer bewoners voelen zich bijvoorbeeld onveilig in hun buurt en overwegen te verhuizen (Veldacademie, 2014). Bovendien kunnen angstgevoelens leiden tot verminderde kwaliteit van leven, welzijn en verhoogde stress, wat een negatieve invloed kan hebben op de gezondheid. Ook kan het leiden tot meer isolatie en minder sociale cohesie en participatie in de buurt. Het is daarom belangrijk om onveiligheidsgevoelens te verminderen. Hoewel eerdere studies (Lub & De Leeuw, 2015) de veiligheidsbeleving in verschillende Rotterdamse wijken hebben onderzocht, is het belangrijk om dit ook specifiek voor de Tarwewijk te onderzoeken, aangezien de veiligheidsbeleving contextafhankelijk is. Door inzicht te krijgen in de factoren die bijdragen aan de veiligheidsbeleving van bewoners, kunnen gerichte interventies worden ontwikkeld om de veiligheidsbeleving te verbeteren en daarmee de leefbaarheid en de kwaliteit van leven in de Tarwewijk te verhogen.

Daarnaast ligt de wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek in de bijdrage aan het onderzoeken van het nog onvoldoende verkende terrein van subjectieve veiligheid. Er is de afgelopen 50 jaar veel onderzoek gedaan naar onveiligheidsgevoelens, maar het meeste onderzoek is kwantitatief van aard. Dit terwijl kwalitatief onderzoek juist waardevol kan zijn om het subjectieve aspect van veiligheid te begrijpen (Beaulieu et al., 2011). Onderzoek naar de veiligheidsbeleving van bewoners van de Tarwewijk kan daarom bijdragen aan een meer holistisch begrip van subjectieve veiligheid en kan helpen om de relatie tussen objectieve en subjectieve veiligheid beter te begrijpen. Dit onderzoek geeft inzicht in waarom objectieve verbeteringen in veiligheid niet altijd de veiligheidspercepties verbeteren. Verder zijn interessante bevindingen naar voren gekomen met betrekking tot de invloed van stedelijke mentaliteit op de veiligheidsbeleving van bewoners van de Tarwewijk, iets wat vaak niet besproken wordt in eerdere studies.

Theoretisch kader

Het theoretisch kader is opgedeeld in twee delen. Het eerste deel behandelt de concepten van veiligheidsbeleving en onveiligheidsgevoelens. Hierbij wordt ingegaan op de definities en de verschillende benaderingen die bestaan rondom deze begrippen. In het tweede deel worden diverse determinanten van onveiligheidsgevoelens besproken. Deze determinanten zijn vervolgens getoetst tijdens de interviews en worden verder besproken in de resultaten

Veiligheidsbeleving en onveiligheidsgevoelens

Het concept veiligheid omvat zowel objectieve veiligheid (meetbaar) en subjectieve veiligheid of veiligheidsbeleving (perceptie) (Ogg, 2012). De veiligheidsbeleving wordt per situatie verschillend gedefinieerd en gemeten. Het Wijkprofiel (2022) meet de veiligheidsbeleving bijvoorbeeld aan de hand van vragen over de tevredenheid over wonen in de wijk, vermijdingsgedrag en het vernomen risico op slachtofferschap. De termen veiligheidsbeleving, subjectieve veiligheid, onveiligheidsgevoelens en de Engelse term *fear of crime* betekenen vrijwel hetzelfde en zullen gedurende deze scriptie door elkaar gebruikt worden.

Door toenemende sociale onrust en stedelijke criminaliteit in de jaren 60' en 70', nam onderzoek naar onveiligheidsgevoelens toe. Deze trend zou ontstaan zijn uit de politiek gestuurde vraag om meer grip te krijgen op de toenemende criminaliteit en onveiligheid in deze periode (Pleysier, 2011). Er was destijds meer sprake van een een-op-een relatie tussen de objectieve en subjectieve veiligheid. De veiligheidsbeleving was afhankelijk van de daadwerkelijke veiligheid in de omgeving. Enkele decennia later liet de wetenschap een nieuw geluid horen. Veel onderzoek heeft aangetoond dat er sprake is van een *fear victimization paradox*, waarbij mensen die objectief gezien minder kans hebben om slachtoffer te worden van een misdrijf vaak een hoger niveau van angst ervaren (Pleysier, 2011). Dit fenomeen gaat

in tegen de eerdere opvatting over de relatie tussen objectieve en subjectieve veiligheid, omdat de onveiligheidsgevoelens niet in verhouding staan tot de objectieve kans op slachtofferschap. Dit roept de vraag op of de onveiligheidsgevoelens van mensen rationeel zijn.

Elchardus et al. (2005) omschrijven twee paradigma's als verklarende modellen voor onveiligheidsgevoelens; het rationalistisch paradigma en het symbolisch paradigma. Volgens het rationalistisch paradigma zijn onveiligheidsgevoelens rationeel te verklaren aan de hand van drie factoren; het daadwerkelijke risico op slachtofferschap (bedreiging), de vatbaarheid en de waarschijnlijke ernst van de gevolgen van slachtofferschap (kwetsbaarheid) en de mate van hulpeloosheid tegenover die risico's (hulpeloosheid). Deze benadering staat ook bekend als de kwetsbaarheidstheorie, waarbij de mate van kwetsbaarheid rationeel wordt verklaard aan de hand van deze factoren. Het concept van kwetsbaarheid biedt hier een verklaring voor de *fear victimization paradox*. Sommige bevolkingsgroepen kunnen zich sneller onveilig voelen door hun verhoogde kwetsbaarheid. Door te kijken naar fysieke, sociale en economische kwetsbaarheid kan voor elk individu of groep de mate van onveiligheidsgevoelens verklaard worden.

Bij het symbolisch paradigma staan algemene maatschappelijk onveiligheidsgevoelens en oorzaken van onbehagen centraal. Er kunnen meerdere ervaringen en maatschappelijke gedragscodes aan ten grondslag liggen. Volgens deze benadering is de relatie tussen onveiligheidsgevoelens en criminaliteit complexer en minder direct, en dat gevoelens van bedreiging, kwetsbaarheid en hulpeloosheid kunnen komen uit onzekerheid, fysieke kwetsbaarheid, anomie², stereotypes en toekomstpessimisme, en niet zozeer uit objectieve veiligheid. Deze algemene gevoelens worden vervolgens geprojecteerd op de onveiligheidsgevoelens.

Zoals eerder beschreven, is veiligheidsbeleving een complex en veelzijdig begrip met meerdere dimensies. Het kan verschillende betekenissen hebben, afhankelijk van de context. Effers en De Jong (2004) hebben het begrip als volgt omschreven:

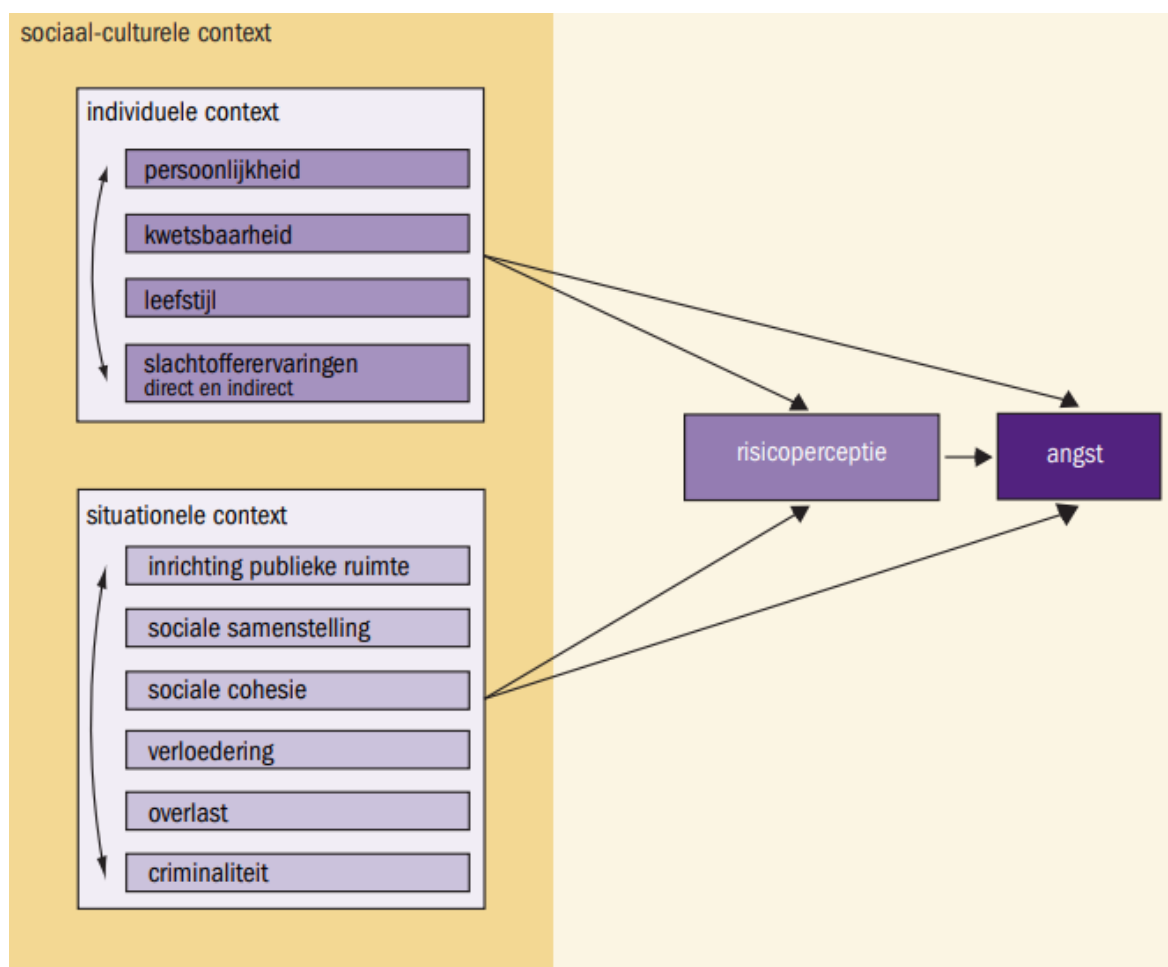
[...] niet de aan- of afwezigheid van bedreigingen, maar als de beleving van de burger daarvan. Het gaat dus niet om actuele criminaliteit of objectieve sociale veiligheid, maar om subjectieve sociale onveiligheidsgevoelens. Er is sprake van subjectieve sociale veiligheid als iemand zich in zijn woon- en leefsituatie niet door misdrijven, overtredingen en ernstige overlast bedreigd voelt.

Oppelaar & Wittebrood (2006) baseren hun begrip op het rationalistische paradigma: “*De term ‘onveiligheidsbeleving’ wordt gebruikt voor een veelheid aan emoties, opvattingen en opinies, bijvoorbeeld de angst om slachtoffer te worden, de inschatting van de kans op slachtofferschap en de bezorgdheid over de wijze waarop de criminaliteit zich ontwikkelt.*” Om het begrip beter te begrijpen maken Oppelaar & Wittebrood (2006) onderscheid tussen een individueel en maatschappelijk perspectief. Bepaalde gevoelens hebben betrekking op de persoonlijke situatie, terwijl andere emoties

² Anomie verwijst naar een staat van normloosheid of sociale desorganisatie in een samenleving.

vooral gerelateerd zijn aan bezorgdheid over criminaliteit als een sociaal fenomeen. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen gevoelens met een sterk cognitieve component en gevoelens met een sterk affectieve component. Een cognitieve component bestaat uit ‘feitelijke’ kennis en opvattingen en oordelen van de realiteit. Denk hierbij aan de vermeende kans om zelf slachtoffer te worden. Een sterk affectieve component omvat meer persoonlijke angsten en gevoelens als gevolg van criminaliteit. Het is belangrijk om een conceptueel onderscheid te maken tussen deze twee vormen van angstgevoelens. Iemand kan de kans op slachtofferschap hoog inschatten, maar er niet bang voor zijn. Andersom geldt hetzelfde dat wanneer iemand een lage kans heeft op slachtofferschap, wel hogere mate van angstgevoelens kan ervaren. Eysink Smeets (2018) vult hierop aan met de conatieve component. Dit zijn de gedragingen en de fysieke expressie van de mentale cognitieve en affectieve processen. Het gaat om de manier waarop individuen hun veiligheid ervaren en uitdrukken, bijvoorbeeld door vermijdingsgedrag te tonen. Verder onderscheiden Oppelaar & Wittebrood (2006) drie niveaus waar onveiligheidsgevoelens uit opgebouwd zijn; de individueel context (persoonlijke kenmerken), de situationele context (directe omgeving) en de sociaal-cultureel context (maatschappelijke context).

Figuur 1: Conceptueel model

Bron: ‘Angstige burgers, de determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht’ van Oppelaar en Wittebrood (2006)

Determinanten van (on)veiligheidsgevoelens

In dit hoofdstuk worden de determinanten besproken die de basis vormen van dit onderzoek. Het conceptuele model van Oppelaar & Wittebrood (2006) dient als leidraad en wordt aangevuld met andere theorieën. Het model bestaat uit drie niveaus: individueel, situationeel en sociaal-cultureel (figuur 1). Alle factoren binnen deze niveaus worden kort toegelicht.

Individuele context

Allereerst staan persoonlijke kenmerken centraal in het wel of niet ontwikkelen van onveiligheidsgevoelens. Factoren als leeftijd, geslacht of sociaaleconomische status spelen een rol in de mate van angstgevoelens. Zo blijkt uit veel onderzoek dat over het algemeen vrouwen en ouderen zich vaker onveilig voelen dan mannen en jongeren (Lub & De Leeuw, 2015). Ook door factoren als persoonlijkheid, kwetsbaarheid, leefstijl en slachtofferervaringen kan de één zich sneller angstig voelen dan de ander (Oppelaar & Wittebrood, 2006). Dit kan bijvoorbeeld komen door verschillen in karaktertrekken zoals *dispositional fear*; dit is hoe snel iemand geneigd is om in bepaalde situaties angstig te reageren. Dit kan onder andere afhangen van de mate van kwetsbaarheid van een individu. Dit komt overeen met de drie factoren van kwetsbaarheid in het rationalistische paradigma zoals hiervoor omschreven. Verder maakt het uit wat voor leefstijl iemand heeft. Een persoon die vaak naar de club gaat of zich meer in criminele omgevingen bevindt, heeft dus meer 'blootstelling' om slachtoffer te worden van criminaliteit, dan iemand die elke avond thuis op de bank zit. Echter moet ook rekening gehouden worden met het *fear victimization paradox*, want iemand die meer blootgesteld is aan criminaliteit, voelt zich vaak veiliger dan iemand die minder kans heeft op slachtofferschap. Zo kunnen oudere mensen zich sneller onveilig voelen, terwijl ze vaak minder in aanraking komen met onveilige situaties dan jongeren. Als laatste hebben eerdere slachtofferervaringen van een individu impact op het ontwikkelen van hoge angstgevoelens. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen die eerder slachtoffer zijn geweest van een misdrijf, daarna meer angst ervaren (Oppelaar & Wittebrood, 2006). Indirecte vormen van slachtofferschap, zoals een gebeurtenis in het persoonlijke netwerk of in de media, kunnen ook leiden tot verhoogde angstgevoelens van het individu.

Situationele context

Naast individuele factoren kan de directe omgeving op buurtniveau ook onveiligheidsgevoelens teweegbrengen. Want de mate van onveiligheidsgevoelens kunnen afhangen van de leefomgeving waarin iemand zich bevindt (Eysink Smeets, 2016). Deze situationele factoren kunnen opgedeeld worden in sociale- en fysieke buurtkenmerken. Wanneer we spreken over sociale buurtkenmerken kan gedacht worden aan, sociale samenstelling, sociale cohesie en vertrouwen. De factoren zijn onderling nauw verbonden en worden daarom ook vaak samen genoemd. Allereerst kunnen etnisch heterogene wijken leiden tot gevoelens van anomie, of normloosheid, en een verminderde sociale cohesie op buurtniveau (Van Der Meer & Tolsma, 2014, Putnam, 2007). Door een verscheidenheid aan normen en

waarden ontbreekt een bindende factor en sociale controle. In de sociale desorganisatie theorie van Shaw & McKay (1942) wordt het verband tussen buurtkenmerken zoals sociaaleconomische status en etnische heterogeniteit en het niveau van criminaliteit besproken. Buurten met veel armoede en een diverse samenstelling zouden een gebrek hebben aan sociale structuur en sociale controle waardoor er meer criminaliteit tot stand kan komen. Ook kan wanorde en desorganisatie ervoor zorgen dat bewoners meer het gevoel hebben dat hun buurt onveilig is, waardoor meer onveiligheidsgevoelens ontstaan (Elchardus et al., 2005). Andersom geldt ook dat wanneer er meer verbinding is tussen bewoners, onveiligheidsgevoelens verminderd kunnen worden. Zo legt Blokland (2017) uit dat wanneer sprake is van herkenning en oppervlakkige ontmoetingen tussen bewoners, oftewel publieke familiariteit, men zich meer vertrouwd voelt in de wijk. Ook wordt er in de *collective efficacy* theorie van Sampson (2013) besproken dat buurten met een hoge mate van sociale cohesie en controle, minder criminaliteit ervaren omdat buurtbewoners zichzelf organiseren om problemen en criminaliteit te voorkomen. Hierbij zijn drie factoren belangrijk; de mate van sociale cohesie tussen de buurtbewoners, de mate van vertrouwen en wederkerigheid tussen buurtbewoners en de bereidheid van buurtbewoners om gezamenlijk actie te ondernemen om problemen aan te pakken.

Blokland (2017) geeft ook aan dat publieke voorzieningen een belangrijke rol spelen in het bevorderen van publieke familiariteit en sociale cohesie. Speeltuinen, scholen en parken kunnen als ontmoetingsplek fungeren waardoor sociale cohesie in de buurt verbeterd en onveiligheidsgevoelens verminderen. Het is dus van belang dat de publieke ruimte een *defensible space* is, dit houdt in dat de fysieke omgeving zo is ingericht dat bewoners zich veilig voelen (Newman, 1972). Wanneer dit niet het geval is, en er sprake is van verloedering en een achtergestelde buurt, kunnen er meer onveiligheidsgevoelens zijn. Dit wordt omschreven in de *Broken Windows* theorie van Wilson & Kelling (1982), die stelt dat kleine tekenen van verval en verwaarlozing, zoals gebroken ramen, graffiti en afval, kunnen leiden tot een verdere afname van de sociale controle in een buurt. Dit kan op zijn beurt het gevoel van onveiligheid verhogen en de criminaliteit in de buurt stimuleren. Al deze factoren kunnen geplaatst worden onder fysieke buurtkenmerken.

Sociaal-culturele context

Als laatste benoemen Oppelaar & Wittebrood (2006) algemene sociale bewegingen in de samenleving als determinant van onveiligheidsgevoelens. Zo kan sociale media aanzienlijk veel invloed hebben op de risicoperceptie en de subjectieve sociale veiligheid van mensen. Negatieve nieuwsberichten kunnen het gevoel van onveiligheid vergroten, vooral in onze huidige samenleving, waar sociale media een cruciale rol speelt in ons dagelijks leven. Bovendien beïnvloeden de media ook het beeld van zaken zoals de politie, criminaliteit in bepaalde wijken en specifieke etnische groepen. Het is echter gebleken dat mensen vooral hun perceptie van veiligheid in hun directe leefomgeving baseren op wat ze zelf waarnemen. De invloed van de media is met name merkbaar bij hoe mensen andere gebieden, zoals

andere wijken, het stadscentrum en de rest van het land, zien. Dit kan leiden tot meer algemene gevoelens van onbehagen in de samenleving.

Verder kan individualisering impact hebben op de ontwikkeling van onveiligheidsgevoelens. Mensen worden geacht om meer zelfredzaam te zijn en voor zichzelf op te komen, waardoor traditionele sociale bindingen worden afgebroken en de sociale cohesie onder druk komt te staan. Door anonimiteit ontstaan gevoelens van onzekerheid, machteloosheid en minder verantwoordelijkheid. Met name in stedelijke gebieden vertonen mensen volgens Simmel (1950) een 'blasé-houding'. Dit betekent dat ze ongevoelig worden voor bepaalde situaties die ze dagelijks tegenkomen in de stad. Als gevolg hiervan ontstaat er een gedeelde stedelijke mentaliteit waarbij mensen zich koel en afstandelijk gedragen en een bepaalde onverschilligheid tonen. Als laatste kan internationalisering bijdragen aan een gevoel van onveiligheid, omdat het kan leiden tot meer migratie en een toename van culturele verschillen, wat sommige als bedreigend kunnen ervaren (Eysink Smeets, 2016).

Samenvattend, er zijn diverse bronnen die de onveiligheidsgevoelens in de Tarwewijk kunnen verklaren. Het conceptuele model van Oppelaar & Wittebrood (figuur 1), waarbij individuele, situationele en sociaal-culturele factoren zijn omschreven, dient als leidraad bij dit onderzoek. Specifiek wordt ingegaan op individuele factoren als geslacht, persoonlijkheid, kwetsbaarheid en slachtofferervaringen. Daarnaast spelen situationele factoren een belangrijke rol, waarbij de sociale cohesie, sociale samenstelling, publieke voorzieningen, verloedering, overlast en criminaliteit in de Tarwewijk in kaart zijn gebracht. Verder is de rol van sociale media en individualisering besproken. De methodologie zal de opzet en structuur van dit onderzoek verder bespreken.

Methodologie

Dit onderzoek betreft een kwalitatieve casestudy die zich richt op de percepties en determinanten van onveiligheidsgevoelens in de Tarwewijk in Rotterdam. Kwalitatief onderzoek is geschikt voor het onderzoeken van complexe sociale fenomenen, zoals onveiligheidsgevoelens in een specifieke wijk. Door middel van kwalitatieve interviews werden diepgaande inzichten verkregen in de percepties van bewoners en determinanten van onveiligheidsgevoelens.

Onderzoeksmethoden

De onderzoeksmethoden bestonden uit diepte-interviews, observaties en literatuuronderzoek. Deze benadering gaf inzicht in de ervaringen van bewoners en wat er nodig was om hun gevoel van veiligheid te verbeteren. Voorafgaand is op basis van de theorie een topiclijst opgesteld (bijlage 2). Hierna zijn semigestructureerde interviews afgenomen met bewoners van de Tarwewijk, waarbij individuele, situationele en sociaal-culturele factoren zijn onderzocht. Semigestructureerde interviews bieden zowel houvast als flexibiliteit, waardoor het mogelijk is om op een systematische en gestructureerde manier informatie te verkrijgen. De interviews zijn zowel online als offline gehouden en zijn opgenomen, getranscribeerd en gecodeerd met behulp van *Atlas.ti* voor data-analyse. De transcripten zijn zowel op deductieve als inductieve wijze gecodeerd, waarbij een iteratief proces van open, axiaal en selectief coderen is gevolgd. Observaties in de wijk dienden als aanvullende informatie om de fysieke en sociale kenmerken van de Tarwewijk te verifiëren.

Onderzoekspopulatie

Voor het werven van respondenten werden verschillende strategieën ingezet om een diverse groep bewoners te bereiken. Het netwerk van de wijkmanager en lokale buurtorganisaties speelden hierbij een belangrijke rol. Er werd ook actief deelgenomen aan lokale evenementen, zoals een dag meelopen met organisatie JOZ, het bijwonen van een lunch in het House of Hope en bezoeken van een veiligheidsdag. Hier werd in informele gesprekken met bewoners interesse gewekt voor deelname aan het onderzoek en werd contact gelegd met de bewoners. Om een breder bereik te hebben, werd ook gebruik gemaakt van sociale media. Een oproep werd geplaatst op verschillende platforms om bewoners uit te nodigen om deel te nemen aan het onderzoek. Bovendien ontstond er soms een sneeuwbal effect, waarbij respondenten andere potentiële deelnemers aandroegen uit hun eigen netwerk. In totaal zijn 8 bewoners geïnterviewd, met interviews variërend in duur van 40 tot 90 minuten.

Ethische verantwoording

Voorafgaand aan de interviews werd zowel verbaal, als schriftelijk via het *informed consent* formulier (bijlage 5), toestemming gevraagd aan de deelnemers om opnames te maken en deze te gebruiken voor het onderzoek. De anonimiteit van de deelnemers werd gewaarborgd en zij hadden te allen tijde de

vrijheid om zich terug te trekken uit het onderzoek. Om privacy van de deelnemers te respecteren, wordt gesproken over respondent R1V of R2M, waarbij het geslacht van de respondent is aangeduid. De verzamelde data zijn uitsluitend voor onderzoeksdoeleinden gebruikt en beveiligd opgeslagen. De data worden bewaard voor een periode van maximaal vier maanden. Hierna zullen ze verwijderd worden.

Contextuele beschrijving van de Tarwewijk

De Tarwewijk is een oude stadswijk gelegen in Rotterdam-Zuid. Het is een van de oudste wijken van Rotterdam, de meeste woningen zijn namelijk vóór 1945 gebouwd ter huisvesting van veel arbeiders die destijds naar Rotterdam trokken om in de snelgroeiende haven te werken. De Tarwewijk heeft veel portiekwoningen en kleine eengezinswoningen. In vergelijking met het gemiddelde in Rotterdam bestaat de woningvoorraad voornamelijk uit particuliere huurwoningen en zijn er relatief weinig sociale huurwoningen. De wijk kenmerkt zich verder door een hoge bevolkingsdichtheid, overbewoning en een hoge doorstroom van bewoners. De bewoners zijn relatief jong, enkel 7% van de bewoners is ouder dan 65 jaar. Verder is de wijk etnisch divers en heeft 80% van de bewoners een migratieachtergrond (Wijkprofiel, 2022).

In het verleden heeft de Tarwewijk te maken gehad met uitdagingen op het gebied van veiligheid en leefbaarheid. In de jaren 70 heerste onvrede vanwege de slechte woonsituatie en verloedering van de wijk. Allochtone gastarbeiders werden hier vaak onterecht voor beschuldigd. Dit leidde tot conflicten en protesten tussen de lokale bevolking en allochtone bewoners. Ook waren er protesten gericht op de aanpak van de gemeente. De levenskwaliteit verslechterde snel en sociale problemen kregen steeds meer de overhand in het gebied. De drugshandel groeide en dit bracht criminaliteit en geweld met zich mee. Doordat de gemeente voornamelijk gefocust was op de ontwikkeling van het stadscentrum, voelden bewoners zich in de steek gelaten (Van De Laar, 2000). De ontevredenheid en sociale problematiek in de Tarwewijk hebben van oudsher een diepgaande invloed gehad op zowel de wijk zelf als de veiligheidsbeleving van haar bewoners.

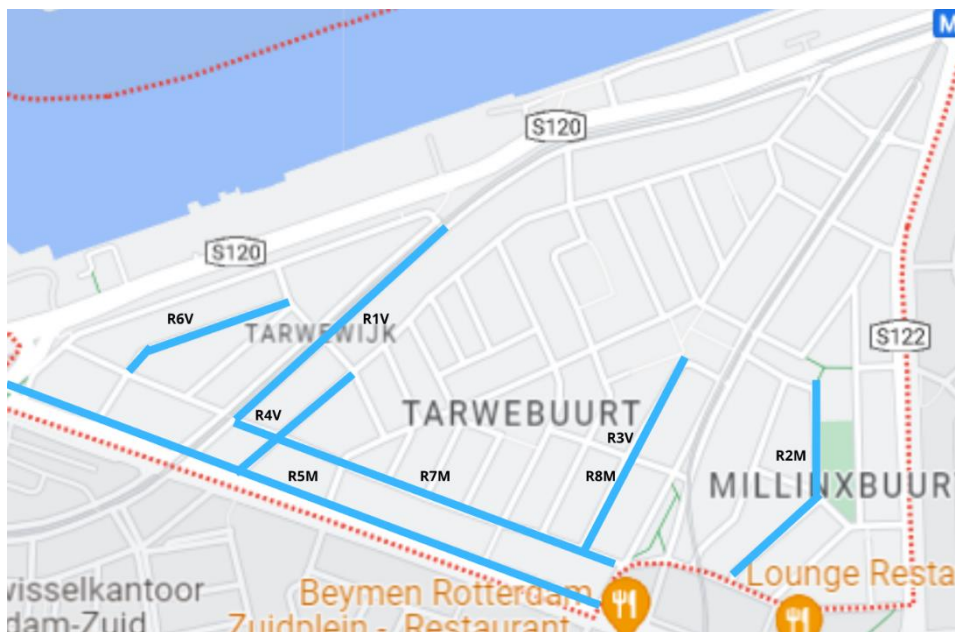
Uit eigen observaties in de wijk is het compacte karakter en een hoge bevolkingsdichtheid van te zien. Er is weinig groen in de openbare ruimte en de straten ogen grauw. Er zijn wel parkjes en pleintjes waar regelmatig gebruik van wordt gemaakt. Ook valt op dat de huizen en gebouwen vaak slecht onderhouden zijn. In de wijk is een aanzienlijke hoeveelheid afval, huisraad en verhuiscontainers te vinden. De vele verhuiscontainers zijn als gevolg van de frequente verhuizingen. Verder is diversiteit van bewoners zichtbaar in het straatbeeld met verschillende etnische winkels en vlaggen³. De wijk heeft voldoende voorzieningen en is goed bereikbaar met het openbaar vervoer en nabij het Zuidplein winkelcentrum.

³ Zie bijlage 3 voor foto's van de wijk

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek naar de veiligheidsbeleving en factoren van onveiligheidsgevoelens onder bewoners van de Tarwewijk gepresenteerd. Voor deze resultaten zijn interviews afgenomen bij bewoners, en vervolgens getranscribeerd, gecodeerd en grondig geanalyseerd om patronen, thema's en betekenissen te identificeren. De onderzoekspopulatie bestond uit diverse bewoners van de Tarwewijk, waarbij gestreefd werd naar representativiteit op basis van leeftijd, geslacht en etniciteit. Respondenten uit verschillende leeftijdscategorieën werden geselecteerd, met een focus op de leeftijdsgroep van 20-40 jaar, de grootste bevolkingsgroep in de Tarwewijk. Autochtone Nederlanders (N=3) en bewoners met een migratieachtergrond (N=6), waaronder mensen van Antilliaanse, Marokkaanse, Poolse, Iraanse en Surinaams-Hindoestaanse afkomst, werden geïnterviewd. Daarnaast was er een gelijke verdeling tussen mannen (N=4) en vrouwen (N=4). In figuur (2) is de geografische spreiding van respondenten in de Tarwewijk weergegeven.

Figuur 2: Geografische ligging respondenten

Veiligheidsbeleving

In de interviews is aan de respondenten gevraagd om een cijfer te geven voor hun veiligheidsbeleving. De respondenten gaven gemiddeld een beoordeling van 7, met enige variatie in de antwoorden. Over het algemeen gaven respondenten aan zich niet heel onveilig te voelen in de wijk, maar er waren momenten die ze eerder als 'ongemakkelijk' ervaren. Een vrouwelijke respondent (R1V) gaf bijvoorbeeld aan dat ze zich het meest oncomfortabel voelde wanneer ze langs groepen mannen moest: *“Ik voel me eigenlijk niet onveilig, maar eerder ongemakkelijk, vooral als je een groepje mannen ziet en ze je aanspreken of naroeppen, dan voel ik me eerder ongemakkelijk.”* Ze benadrukte dat het vooral

een gevoel van ongemak was, niet per se onveiligheid. Opvallend is dat respondenten die in het verleden overvallen zijn of geweld hebben meegemaakt, vaak toch een hoog cijfer gaven voor hun veiligheidsbeleving. R2M zei:

Ik weet natuurlijk dat er bepaalde gevaren zijn op straat, vooral in deze buurt. Ik weet dat mensen in het bezit zijn van wapens. Ik ken ook wel wat mensen die zich niet aan de regels houden. Maar als je daarvan bewust bent, ga je heel anders om met het gevoel van veiligheid. Ik zou niet zeggen dat ik me super veilig voel. Kijk, ik heb wel meegemaakt dat er dingen uit mijn huis zijn gestolen, dus dan ga je wel meer opletten, want je weet nooit hier, ze kunnen je gewoon achtervolgen. Maar met die gevaren in gedachten zou ik gewoon zeggen, een 7.

De respondent weet dat er soms gevaarlijke situaties zijn in de buurt. Hij geeft ook aan zich niet 'super veilig' te voelen. Zo is hij naar aanleiding van een persoonlijke ervaring van diefstal meer waakzaam. Aan de andere kant geeft hij een beoordeling van 7 voor zijn veiligheidsbeleving, wat impliceert dat hij zich over het algemeen nog steeds redelijk veilig voelt. Deze soms tegenstrijdige uitspraken komen voor bij veel respondenten. Respondenten zijn zich vaak wel bewust van wat er speelt in de wijk, maar zien dit niet altijd als reden om zich onveiliger te voelen. Ze blijven echter wel meer 'opletten' en 'voorzichtiger' in bepaalde situaties. Ook heerst een bepaalde onverschilligheid wanneer onveilige situaties zich voordoen in de wijk. Zo gaf R3V aan een heel andere ervaring te hebben dan haar vriendin:

Ik had bijvoorbeeld een vriendin die in Zuid woonde. Ze komt uit Groningen en zei na een paar maanden: "Ik kan hier niet wonen, want er is iemand om de hoek neergestoken." Dat heb ik niet, daar heb ik geen last van, want het overkomt mij niet. De kans dat het mij overkomt, lijkt me altijd nog heel klein. Ik zie hier niet meer risico dan ergens anders.

Uit dit citaat blijkt ook dat respondenten een lage risicoperceptie hebben, waarbij ze het gevoel hebben dat onveilige situaties hen niet zullen overkomen. En ook wanneer onveilige situaties voordoen, heeft dit over het algemeen weinig invloed op de veiligheidsbeleving van de respondenten. Dit sentiment deelde respondent R4V, een vrouw die al 25 jaar werkzaam is in de Tarwewijk ook. Ze gaf aan dat ze gedurende de tijd genoeg incidenten heeft zien gebeuren op het kruispunt bij haar bedrijf, maar dat ze hierdoor zich niet onveiliger voelt:

Het is gewoon bizar als je ziet wat hier allemaal gebeurt. Van alles heb ik hier meegemaakt. Bijvoorbeeld een keer was een dood iemand in de kofferbak gezet in gewoon parkeerplaats. Hier om de hoek was een hennepkwekerij, daar paar huis verder was een xtc lab...Ik voel mij niet onveilig, als je niet bemoeien, moet je je niet onveilig voelen, alleen zeggen 'hallo hoe gaat het?'...Het is die waarschuwing, als je bemoeid dan krijg je dat.

Vaak waren respondenten meer bezorgd over de veiligheid van hun omgeving, zoals hun kinderen, familie buiten de wijk of hun partner, dan om hun eigen veiligheid. R5M maakte zich bijvoorbeeld meer

zorgen over de veiligheid van zijn vriendin dan over zijn eigen veiligheid. Hij zei: "*Als ik een meisje zou zijn, dan zou ik me wel wat meer onveilig voelen. Ik weet dat mijn vriendin zich redelijk onveilig voelt, ze wil bijvoorbeeld niet 's avonds in het donker van Zuidplein naar mij lopen.*" Ook respondenten met kinderen of jonge familieleden uitten hun bezorgdheid over hun veiligheid. R6V die aan de Verschoorstraat woont vertelde dat ze, naar aanleiding van een steekpartij op de Verschoorstraat waarbij een jong kind is overleden, haar kinderen en nichtjes niet meer zonder toezicht op het pleintje laat spelen. Hoewel ze niet expliciet vermeldde dat ze zich na dit incident heel onveilig voelde, gaf ze wel aan dat ze voorzichtiger was geworden. Naast dit incident gaf de respondent ook aan dat ze enige overlast ervaarde van hangjeugd op het Verschoorplein. Deze jongeren, tussen 11 en 14 jaar, verzamelen zich daar regelmatig en vertonen intimiderend en stoer gedrag. Hoewel dit gedrag de respondent persoonlijk niet veel stoort, vindt ze het wel lastig voor de rest van haar familie:

Vroeger liet ik altijd mijn nichtjes gewoon zelfstandig naar buiten gaan. Maar nu heb ik het idee dat als het erg druk is en die jongeren buiten rondhangen, ik liever niet heb dat ze daar naartoe gaan. Ik ben bang dat ze dan lastiggevalen worden of iets dergelijks.

Verder gaf R6V aan dat haar veiligheidsbeleving verbeterd is sinds ze een alarmsysteem geïnstalleerd heeft: "*Dankzij het alarmsysteem, voel ik me thuis echt veilig, dus dan geef ik het echt een 8. Maar als ik mijn veiligheidssysteem niet had, zou ik me minder veilig voelen en dan zou het zeker een 4 zijn.* Haar slechte veiligheidsbeleving was voornamelijk als gevolg van een eerdere poging tot inbraak tot haar woning.

Persoonlijke factoren

Persoonlijke kenmerken kunnen voor een deel verklaren waarom mensen zich onveilig voelen in bepaalde situaties, het andere deel kan verklaard worden door onder andere omgevingsfactoren. Dit wordt bevestigd door R5M, die uitlegt dat zowel omgevingsfactoren als persoonlijke kenmerken een rol spelen in zijn gevoel van veiligheid:

In de Tarwewijk zijn er bepaalde problemen met criminaliteit. Hoewel ik zelf gelukkig nog nooit zoiets heb meegemaakt, hoor ik vaak wel verhalen van mensen om me heen. Du, de wijk zelf speelt wel een rol in hoe veilig ik me voel, maar ook gewoon andere dingen zoals mijn persoonlijkheid.

De persoonlijke beleving van veiligheid varieert sterk van persoon tot persoon. Wat voor de ene persoon als een veilige omgeving wordt beschouwd, kan door een ander heel anders worden ervaren. R3V deelde bijvoorbeeld dat zij zich juist onveiliger zou voelen in een rustige omgeving buiten de stad: "*Ik ben een stadsmens, als er veel ruimte om mijn huis is dan vind ik dat enger. Als ik hier gil, dan hoort iemand dat. Dat is al sowieso al mijn perceptie van veiligheid natuurlijk.*" Het tegenovergestelde zou kunnen gelden voor iemand die afkomstig is uit een rustig, klein dorp.

Geslacht

Verder geven mannelijke respondenten aan zich iets veiliger te voelen dan vrouwelijke respondenten. Vrouwelijke respondenten spreken vaak over groepen mannen op straat die hen een ongemakkelijk of onveilig gevoel geven. R5M gaf hiervoor als verklaring dat mannen meer weerbaar zouden zijn hiervoor: *“Als ik buiten moet zijn, dan vind ik het voor mezelf geen probleem. Ik voel me niet onveilig. Maar ook omdat ik het idee heb dat ik gewoon redelijk weerbaar ben.”* Vrouwelijke respondenten gaven echter ook aan dat het niet per se ligt aan de Tarwewijk, maar dat dit probleem zich overal voordoet. Dit werd ook aangegeven door R3V:

Mannen die midden in de nacht op straat lopen als jij in je eentje bent is a-relaxed, maar dat zou ik in een andere wijk ook hebben... Dat heeft niet met mijn wijk per se te maken. Je moet altijd een beetje voorzichtig zijn. Mannen zijn hetgeen waar we ons zorgen over moeten maken en niet per se locatie.

Karakter en persoonlijkheid

Toch gaven de vrouwelijke respondenten aan dat hoewel ze zich wat ongemakkelijker voelen door de aanwezigheid van groepen mannen op straat, dit niet per se resulteert in een sterk gevoel van onveiligheid. Een interessante reden hiervoor kan zijn dat een grootstedelijke mentaliteit en een bepaald karakter vereist zijn wanneer men in een grote stad woont. Respondenten benadrukten dat ze over het algemeen juist waarderen dat hun buurt altijd druk is en er veel gebeurt. Er heerst een bepaalde acceptatie van de problemen die gepaard gaan met het leven in dichtbevolkte steden. R1V vertelde bijvoorbeeld: *“Als jij je onveilig voelt door die mannen op straat, dan moet je misschien maar ergens anders wonen. Ik weet dat er geen reden is om je door hen onveilig te voelen, want ze doen gewoon niks.”* Dit impliceert dat groepjes mannen op straat horen bij stedelijk leven en dat het normaal is om je aan te passen aan je omgeving. Ook R3V zei dat ze gewend is aan irritatie en drukte en dat gevaarlijke situaties niet zoveel met haar doen: *“Ik ben gewend dat mensen dicht op elkaar wonen en er veel irritatie is. Het gaat mij niet in de koude kleren zitten als iemand agressief naar mij uithaalt, dat zijn dingen waar ik niet wakker van lig.”* Ook benadrukte R2M het belang van opkomen voor jezelf en het ontwikkelen van een assertieve houding. Hij is opgegroeid in de buurt en vertelde dat je omgeving veel impact op je heeft wanneer je jong bent. Je ontwikkelt een bepaalde grootstedelijke mentaliteit:

Ik denk dat als je hier woont, dat je dan wel voor jezelf moet kunnen opkomen. Niemand is op zijn mondje gevallen, dat leer je gewoon door de omgang met vrienden van vroeger. Dat krijg je op een gegeven moment gewoon mee...Ik kan wel gewoon uit de voeten met agressieve mensen. Respect staat wel voorop, dat leer je hier ook wel.

Deze opmerkingen laten zien dat mensen die hier wonen een blasé houding hebben ontwikkeld en sterk de nadruk leggen op assertiviteit. Het is belangrijk om het vermogen te hebben om te gaan met moeilijke

situaties en het durven opkomen voor zichzelf. Het laat zien dat bewoners van grote steden zoals Rotterdam een zekere veerkracht nodig hebben om om te gaan met uitdagingen van het stadsleven, zoals drukte, criminaliteit, diversiteit en irritaties.

Slachtofferervaringen en veiligheidsmaatregelen

Persoonlijke ervaringen van slachtofferschap kunnen verder ook een rol spelen bij het ontwikkelen van onveiligheidsgevoelens. Echter viel op dat dit niet gelde voor de meeste respondenten. Zoals eerder omschreven gaven respondenten die ervaringen hadden met diefstal, geweld of criminaliteit niet aan zich hierdoor meer onveilig te voelen, met uitzondering op R6V van de Verschoorstraat die zich na een inbraakpoging iets onveilig voelde. Ze benadrukte wel dat het hebben van een alarmsysteem haar gevoel van veiligheid aanzienlijk verbeterde. Daarnaast gaf ze aan dat ze naar aanleiding van het steekincident haar nichtjes niet meer zonder toezicht buiten laat spelen op het Verschoorplein. Dit suggereert dat slachtofferervaringen en persoonlijke veiligheidsmaatregelen of gedragsverandering hand in hand kunnen gaan. Naast het alarmsysteem namen respondenten ook andere veiligheidsmaatregelen, zoals het gebruiken van een scooter of auto wanneer ze zich 's nachts willen verplaatsen, of het vermijden van bepaalde straten. Ook R2M gaf aan zijn gedrag aan te passen aan zijn omgeving. Ook omdat hij al eerder ervaringen met geweld heeft gehad, probeert hij zoveel mogelijk conflict uit de weg te gaan: *“Stel je voor dat je tegen iemand aanloopt, dan wil je niet gelijk er een groot probleem van maken, want je weet dat iemand zomaar iets kan doen. Dus daar hou je in je achterhoofd wel rekening mee.”* Slachtofferervaringen kunnen dus wel gedragsaanpassing en veiligheidsmaatregelen teweegbrengen.

Situationele factoren

Locatie en tijd

Naast persoonlijke kenmerken kunnen omgevingsfactoren ook invloed hebben op de veiligheidsbeleving van bewoners. Er is aan de respondenten gevraagd wanneer en waar ze zich het meest onveilig voelen in de Tarwewijk. Het merendeel van de respondenten gaf aan zich 's nachts onveilig te voelen dan overdag. Dit komt vaak door slechte verlichting in bepaalde straten, de aanwezigheid van ‘vreemde mensen’ op straat en de rustige sfeer 's nachts. Deze gevoelens werden voornamelijk ervaren in kleinere, donkere straatjes die verder van de hoofdwegen verwijderd zijn. Deze plekken creëerden een wat grimmigere atmosfeer. Specifieke locaties die als onveilig werden beschouwd, waren de Milinxstraat, Voetjesstraat, de metrohalte Zuidplein (net buiten de Tarwewijk) en de sportplek onder de brug. De reden voor het vermijden van de Milinxstraat en Voetjesstraat was vaak gebaseerd op verhalen die ze over deze straten hadden gehoord.

Groepjes mannen op straat

Groeperingen van mannen op straat zijn vaak kenmerkend voor de Tarwewijk. Meerdere vrouwelijke respondenten geven aan zich hierdoor vaak geïntimideerd te voelen. Op bepaalde kruispunten in de wijk en bij de metrohalte Zuidplein hangen volgens de respondenten vaak mannen rond. R3V gaf aan dat bij de sportplek vaak tot laat in de nacht mannen rondhangen, wat haar een onveilig gevoel gaf dan overdag. Wel vertelde ze dat de mannen vaak geen verkeerde intenties hebben, maar alsnog kunnen zorgen voor een onveilig gevoel: *"Ik heb niet het idee dat ze per se gevaarlijk zijn, maar ze hebben vaak niet door dat ze wel als gevaarlijk kunnen overkomen. Een groep mannen heeft gewoon een ander effect dan een groep vrouwen."* Dit wordt ook onderbouwd door het eerdere citaat van R1V.

Overlast alcoholisten en drugsverslaafden

Verder was er een gedeelde mening dat alcoholisten, drugsverslaafden en verwarde personen op straat ook voor een onveilig gevoel zorgden. R7M aan: *"Er zijn wel eens momentjes dat zwervers en drugsgebruikers op straat lopen. Ik heb in het verleden wel eens problemen ermee gehad. Dus daar ben ik wel extra alert op. Ik probeer er dan wel met een boog omheen te lopen."* Ook R1V is achtervolgd geweest door een drugsverslaafde wat haar ook onveilig liet voelen. Dit toont aan dat de aanwezigheid van bepaalde groepen mensen in de wijk bijdraagt aan een minder veilig gevoel bij sommige bewoners.

Criminaliteit

Sommige respondenten gaven ook aan dat wapens, geweld en diefstal impact hebben op hun gevoel van veiligheid. Zo vertelde R8M: *"In mijn straat reed er een gek rond met een wapen in zijn auto...In de kofferbak hebben ze een Kalasjnikov gevonden. En in de straat achter mij lag er een keer een granaat. Dan voel ik mij echt niet veilig, want stel dat hij afgaat."* Ook worden vaak dingen gestolen in de wijk. Vaak gaat het om objecten van lage waarde zoals fietsen. R5M merkte op dat deze kleinere overtredingen wel meer criminaliteit zou kunnen uitnodigen. Dit zou op den duur voor een slechtere veiligheidsbeleving kunnen zorgen:

Als je fiets wordt gestolen, hebben ze [politie] niet de capaciteit om daar echt iets mee te doen en het is ook maar een fiets. Dus dat snap ik ook wel. Maar het is toch wel irritant, want als er schijnbaar niks aan gedaan wordt, waarom zou ik dan geen fiets stelen?

Fysieke uiterlijk van de wijk

Ook het uiterlijk van de wijk zagen veel respondenten als een doorn in het oog: *"Wat ik wel gewoon erg vind is het onderhoud van de wijk. Het is overal smerig, overal ligt hondenpoep en glas"* (R7M). Factoren zoals het overmatige afval op straat, de gebrekkige verlichting in sommige straten, het slechte onderhoud van huizen en het gebrek aan groen dragen bij aan de verminderde leefbaarheid van de wijk. De respondenten waren met name geïrriteerd door de grote hoeveelheid afval op straat en het gedrag

van bewoners ten opzichte van hun afval. Deze omgevingsfactoren dragen bij aan een gevoel van verwaarlozing en vermindert de kwaliteit van wonen. Het gebrek aan onderhoud en uitstraling in de wijk kan het gevoel van veiligheid, trots en motivatie tot verbetering verminderen. Andersom geldt ook hetzelfde, zoals R2M omschreef:

Ik denk dat wanneer ze de huizen renoveren, het er wat schoner uitziet, dat ze die steegjes opvullen met beplanting en meer verlichting, dat dat heel veel bijdraagt aan het gevoel van veiligheid. Misschien ook gewoon iets van een muurschildering, zodat het op zijn minst lijkt alsof het zo'n buurt is. Het hoeft niet zo te zijn, maar als je de schijn wekt, kunnen mensen erin gaan geloven.

Dit belicht de overtuiging over de Tarwewijk, dat het nog niet 'zo'n buurt' is. Hier wordt waarschijnlijk de vergelijking gemaakt met andere Rotterdamse wijken waar de leefbaarheid en het uiterlijk van de wijk beter is dan in de Tarwewijk.

Vertrouwen en sociaal contact

Al snel werd duidelijk dat de sociale cohesie in de wijk onder druk staat. De meeste respondenten gaven aan weinig tot geen contact te hebben met bewoners: *"Ik heb eigenlijk echt geen idee wie er allemaal in de straat woont. De burens wisselen ook best wel vaak"* (R1V). Dit gebrek aan contact verzwakt de banden binnen de wijk en beïnvloedt het gevoel van gemeenschap, veiligheid en vertrouwen. Er spelen verschillende factoren een rol in de beperkte mate van sociaal contact. Allereerst is er een opvallende trend van beperkt interetnisch contact en etnische segregatie. Uit de interviews met bewoners kwam naar voren dat groepjes mannen op straat vaak etnisch homogeen zijn, wat wijst op een duidelijke scheiding tussen verschillende etnische groepen:

Op elke hoek van de straat staat weer een andere cultuur. Aan het einde van de straat bij de coffeeshop staan allemaal Antillianen. Bij de metrohalte staan weer allemaal Bulgaren. Dus wat dat betreft kan ik niet zeggen dat er een specifieke cultuur hier is in de wijk – R7M

Dit suggereert dat er geen dominante buurtcultuur is, maar dat verschillende culturen naast elkaar bestaan en voornamelijk binnen hun eigen gemeenschap blijven. Deze etnische segregatie heeft gevolgen voor het interetnisch contact en de sociale cohesie in de wijk. Meerdere respondenten hebben aangegeven dat taalbarrières en cultuurverschillen de belangrijkste redenen zijn voor het beperkte interetnische contact. Hoewel dit geen direct effect bleek te hebben op de veiligheidsbeleving van de respondenten, kan het wel negatieve gevolgen hebben voor de sociale cohesie in de wijk en het onderlinge vertrouwen. Dit kan ook versterkt worden door vooroordelen en stereotypen. R2M vertelde bijvoorbeeld: *"Mensen hebben al een bepaalde mening over andere bevolkingsgroepen, dus die mensen ga je niet zo makkelijk bij elkaar kunnen zetten."* Dit leidt tot een gebrek aan vertrouwen tussen bewoners. R8M zei hierover: *"Je kan hier niemand vertrouwen... Stel je loopt tegen iemand aan... voor hetzelfde geld trekt hij een mes uit z'n zak."* Dit wantrouwen zorgt ervoor dat mensen zich meer

terugtrekken binnen hun eigen gemeenschap en minder geneigd zijn om contact te maken met anderen. Niet iedereen was het echter eens over de aanwezigheid van frictie tussen groepen. R1V suggereerde dat praktische redenen eerder bepalend zijn voor het beperkte contact met andere bevolkingsgroepen, in plaats van onwil of sterke vooroordelen:

Ik heb meer het gevoel dat het menseigen is, soort zoekt soort...Ik weet dat voor Antillianen het gewoon fijn om hun eigen taal te spreken. Ik heb het gevoel dat het meer is voor praktische redenen. En niet per se dat ze echt andere buitensluiten of dat cultuur te verschillend is. Maar meer gewenning en gewoonte.

Ook is opvallend dat de mate van sociaal contact erg kan verschillen per straat en tussen verschillende leeftijdsgroepen. De mate van sociaal contact is bij jongere respondenten en studenten het minst. Vaak vinden ze sociaal contact ook niet zo belangrijk omdat ze vaak niet van plan zijn om lang in de wijk te blijven wonen, wat hun motivatie om contact te leggen met buurtbewoners verder vermindert. Respondenten die wel regelmatig contact hebben met hun burens, hechten hier vaak meer belang aan en benadrukten de waarde van dit contact en betrokkenheid. Dit werd met name benadrukt door respondenten van middelbare leeftijd en mensen met gezinnen. Zo uitte R3V haar waardering voor haar burens:

Ik waardeer al mijn burens waar ik een goede band mee heb enorm. Ik vind het gewoon heel erg fijn dat we elkaar helpen waar we kunnen, zoals het voeren van huisdieren. We letten gewoon goed op elkaar. Ik heb bewoners in de wijk die mijn huissleutel hebben. Dat is ook een vorm van veiligheid die je moet voelen, wil je je sleutel kunnen uitdelen.

Dit laat zien dat de mate van sociaal contact sterk verschilt tussen bewoners. Een andere oorzaak voor de verminderde sociale cohesie is de hoge verhuisgraad. De frequente wisseling van burens in de wijk belemmert het contact tussen bewoners, aangezien velen hier slechts voor een korte periode verblijven. Dit heeft aanzienlijke gevolgen voor zowel de sociale cohesie als de leefbaarheid van de wijk. Zo merkte R5M op:

Ik kan me voorstellen dat mensen die hier kort zijn dat die ook wat minder zorg dragen voor hoe de wijk is. Zeker als je het idee hebt van, ik ga hier binnenkort toch weg, dan boei je ook niet zo heel veel over afval op straat gooien of je tuin netjes houden.

Echter is het belangrijk om op te merken dat veel respondenten aangeven dat het voldoende is om enkel elkaar op straat te herkennen en elkaar wellicht te groeten. Intensief contact wordt vaak niet als noodzakelijk ervaren door de respondenten. R6V benadrukte het belang van het herkennen van haar burens en het vermogen om situaties beter te kunnen inschatten: *“Als ik weet wie het is, kan ik inschatten of het gevaarlijk is of niet. Misschien is dat ook wel waarom sommige mensen het wel eng vinden, omdat ze niet weten wie de persoon erachter is.”*

Sociaal-culturele factoren

De grootstedelijke mentaliteit en de toenemende individualisering hebben een merkbare invloed op de veiligheidsbeleving van bewoners. Veel respondenten vertonen een bepaalde onverschilligheid, leven vaak langs elkaar heen en tonen weinig behoefte aan contact met burens. Een bepaalde anonimiteit wordt vaak gewaardeerd. Deze grotere sociale afstand en de nadruk op individuele vrijheid en privacy zijn kenmerkend voor stedelijke omgevingen. Deze ontwikkelingen kunnen gevolgen hebben voor de sociale cohesie en het gevoel van veiligheid in de wijk. R1V zei het volgende hierover: *“Je bent in één grote stad, het wisselt heel veel, je kan mensen in die zin denk ik ook niet heel erg vertrouwen, dus dan vind ik het ook niet nodig om echt hecht met je burens te zijn.”* Het is belangrijk om te erkennen dat deze mening niet bij alle respondent aanwezig is. Sommige hebben nog steeds een sterke behoefte aan sociaal contact en het gevoel van gemeenschap.

Verbeteringen volgens bewoners

Volgens respondenten zijn er een aantal dingen die veranderd kunnen worden in de Tarwewijk. Allereerst zouden respondenten graag willen dat er meer aan het uiterlijk van de wijk wordt gedaan om het aangenamer te maken om er te wonen. Meer groen en kleur, renovatie van huizen, betere straatverlichting en minder afval vinden ze belangrijk. Dit is zowel een taak voor de gemeente als voor de bewoners. Respondenten R3V, R5M en R6V gaven aan dat een collectieve mentaliteitsverandering nodig gaat zijn om de buurt veiliger en leefbaarder te maken. Samenwerking en verantwoordelijkheid nemen zijn hierin belangrijke factoren. R6V gaf bijvoorbeeld aan dat de gemeente en ouders meer moeten samenwerken om de groepscultuur onder jongeren te versterken, om zo intimiderend groepsgedrag tegen te gaan. Verder zouden bewoners zelf ook meer verantwoordelijkheid moeten nemen als het gaat om het afvalprobleem. Volgens R3V is het voor de gemeente soms lastig om het probleem op te lossen: *“Volgens mij doet de gemeente z'n best om het hier schoon te houden. Alleen het is echt dweilen met de kraan open.”* Hier komt ook het aspect van mentaliteitsverandering onder bewoners naar voren. Wel was ze van mening dat de gemeente de verantwoordelijkheid draagt om betere informatie te verstrekken over afvalverwerking, en dit in meerdere talen te doen. Als laatst gaven meerdere respondenten aan dat de aanwezigheid en responsiviteit van de politie en handhaving vergroot kan worden, ook om preventief te werk te gaan en bij te dragen aan het stimuleren van sociale cohesie. R5M benadrukte het belang van de politie om cultuurverandering teweeg te brengen:

Ik denk dat je eerst de criminaliteit moet aanpakken. En dan kan je een cultuurverandering teweeg brengen. Alleen dan, want als het in eerste instantie niet per se veilig is om mensen aan te spreken op bepaald gedrag, dan gaat het niet werken.

Andere voorstellen om de veiligheidsbeleving in de wijk te verbeteren waren de wijk autoluwer maken, betere verkeershandhaving en snelheidsflitsers, buurtfeesten organiseren en het meer inzetten van vertrouwenspersonen en jongerenwerkers.

Conclusie

Dit onderzoek beoogde inzicht te krijgen in de veiligheidsbeleving van bewoners in de Tarwewijk en de achterliggende factoren die bijdragen aan onveiligheidsgevoelens. Uit het onderzoek is gebleken dat de veiligheidsbeleving van bewoners in de Tarwewijk een complex fenomeen is, beïnvloed door verschillende factoren.

Over het algemeen voelen respondenten zich redelijk veilig in de wijk. Ze ervaren niet constant een gevoel van onveiligheid, maar eerder momenten van ongemak. Ondanks dat bewoners zich bewust zijn van bepaalde problemen in de wijk, leidt dit niet altijd tot onveiligheidsgevoelens. Zelfs na slachtofferervaringen beoordelen respondenten hun veiligheidsbeleving nog steeds positief. Er heerst echter een zekere onverschilligheid en afstand ten opzichte van onveilige situaties. Hoewel bewoners een lage risicoperceptie hebben en geloven dat onveilige situaties hen niet zullen treffen, nemen ze soms wel voorzorgsmaatregelen en vermijden ze bepaalde plekken, situaties of mensen. Vooral 's nachts voelen respondenten zich onveilig, met name op afgelegen en slecht verlichte delen van de wijk en op plaatsen die geassocieerd worden met overlast of criminaliteit. Groepjes mannen op straat, overmatig alcohol- en drugsgebruik op straat en verwarde personen veroorzaken het meest ongemak bij bewoners. Verder ervaren vrouwen vaker overlast en intimidatie op straat en voelen zich minder weerbaar tegen onveilige situaties vergeleken met mannen.

Ook ontstaan irritaties door de verloedering van de wijk, zoals overmatig afval, gebrekkige verlichting, slecht onderhoud van huizen en een gebrek aan groene ruimtes. Onderlinge irritaties en overlast van gedrag van bewoners kunnen ook versterkt worden door het gebrek aan sociaal contact en de lage mate van sociale cohesie in de wijk. Door culturele diversiteit, taalbarrières, gevoelens van anomie en een hoge verhuisgraad wordt (interetnisch) contact tussen bewoners beperkt in de Tarwewijk. Dit zorgt ervoor dat mensen vaak langs elkaar heen leven en elkaar niet goed kennen, wat resulteert in beperkt onderling vertrouwen en verminderde sociale controle. Hierdoor wordt het moeilijk om elkaar (durven) aan te spreken op ongewenst gedrag en wordt samenwerking ter preventie van criminaliteit en het creëren van een veilige leefomgeving bemoeilijkt. Daarnaast draagt individualisering en anonimiteit bij aan een grote sociale afstand tussen bewoners in de Tarwewijk. Hoewel sommige respondenten aangeven geen sterke behoefte te hebben aan veel sociaal contact binnen de wijk en zich niet direct onveiliger te voelen door een gebrek aan sociaal contact, kan dit indirect wel invloed hebben op de interactie tussen bewoners en het onderling vertrouwen.

Al deze factoren hebben een indirect effect op de leefbaarheid en veiligheidsbeleving en beïnvloeden de motivatie van bewoners om de wijk te verbeteren, wat een collectieve mentaliteitsverandering tegenhoudt. Desondanks blijkt vaak een beperkte respons te zijn op irritaties, overlast en onveilige situaties. Dit kan worden toegeschreven aan de gewenning aan de alledaagse drukte, diversiteit en criminaliteit in de wijk, evenals de assertieve houding en stedelijke mentaliteit onder bewoners. Respondenten benadrukken het belang van het vermogen om met uitdagingen om te

gaan en voor zichzelf op te komen, wat ook de positieve beoordeling van hun veiligheidsbeleving verklaart. Deze bevindingen suggereren dat de mentaliteit van individuen een cruciale rol speelt bij het ervaren van onveiligheidsgevoelens.

Wel hadden respondenten verschillende suggesties om overlast, irritaties en onveilige situaties te verminderen. Deze omvatten het vergroten van de aanwezigheid en responsiviteit van de politie en handhaving, het verbeteren van de verlichting, het bevorderen van de verkeersveiligheid en het onderhoud van de openbare ruimte, het verbeteren van de afvalverwerking en het bewustzijn hierover, en het aanleggen van meer groen. Een aantrekkelijke wijk die mensen uitnodigt om er langdurig te blijven wonen, zorgt voor minder verhuizingen en kan ook op de langere termijn een positieve impact hebben op de sociale cohesie en eigenaarschap van bewoners.

Concluderend kan worden gesteld dat ondanks de aanwezigheid van problemen in de wijk, respondenten geen verhoogd gevoel van onveiligheid ervaren, maar eerder irritaties en overlast. In dit onderzoek zijn geen sterke, directe verbanden gevonden tussen de ervaren problemen in de wijk en het gevoel van onveiligheid bij bewoners. Wel verschilt het effect van bepaalde factoren per individu. Desondanks is duidelijk geworden wat er speelt in de Tarwewijk op gebied van veiligheid, leefbaarheid en sociale dynamiek. Het identificeren van verschillende factoren en het begrijpen van hun invloed op het veiligheidsgevoel van bewoners vormt een waardevolle basis voor het ontwikkelen van gerichte interventies en beleidsmaatregelen die de veiligheid en leefbaarheid in de wijk kunnen verbeteren.

Discussie

De bevindingen van dit onderzoek bieden inzichten in de complexiteit van dit vraagstuk. In deze discussie worden de bevindingen van dit onderzoek gekoppeld aan relevante literatuur. Allereerst is er een opmerkelijk verschil tussen cijfers over veiligheidsbeleving van het Wijkprofiel en beoordelingen van respondenten in dit onderzoek. Respondenten geven aan zich over het algemeen veilig te voelen in de wijk. Echter geven de statistieken van het Wijkprofiel (2022) een heel ander beeld, daar is veiligheidsbeleving in de Tarwewijk vergeleken met het Rotterdams gemiddelde erg laag. Deze bevinding is consistent met eerdere onderzoeken, zoals dat van Lub & de Leeuw (2014), waarin geconcludeerd werd dat bewoners uit vier Rotterdamse wijken zich minder onveilig voelden dan werd weergegeven in de statistieken van het Wijkprofiel. Ook waren ze kritisch over het gebruik van cijfers over veiligheidsbeleving. Vaak ontbreekt de achterliggende betekenis van cijfers of schieten online enquêtes te kort aan complexe fenomenen. Ook zijn mensen mogelijk geneigd om hun veiligheidsbeleving negatiever te beoordelen in online enquêtes, wat kan leiden tot een vertekend beeld. Het kan te maken hebben met de anonimiteit van de online omgeving en de neiging om meer negatieve ervaringen te delen (Engbersen et al., 2019). Dit kan verklaren waarom de negatieve

veiligheidsbelevingscijfers in het Wijkprofiel niet overeenkwamen met de bevindingen uit de interviews met bewoners in dit onderzoek.

In de interviews met bewoners kwamen verschillende factoren van onveiligheidsgevoelens, zoals beschreven door Oppelaar & Wittebrood (2006), naar voren. Persoonlijke kenmerken, buurtkenmerken en sociaal-culturele factoren werden als relevante aspecten genoemd. Opvallend genoeg bleek echter dat de aanwezigheid van deze factoren in de Tarwewijk niet direct leidde tot een toename van onveiligheidsgevoelens, wat in overeenstemming zou zijn met de literatuur. Hoewel de Tarwewijk enkele fysieke kenmerken heeft, zoals omschreven in de resultaten, die normaal gesproken geassocieerd worden met onveiligheidsgevoelens, bleek uit de interviews dat deze factoren niet direct resulteerden in een verhoogd gevoel van onveiligheid. Desondanks kan worden geconcludeerd dat de wijk niet kan worden beschouwd als een *defensible space*⁴. Door de hoeveelheid afval op straat, slechte verlichting en onderhoud in sommige straten, kan gesteld worden dat de wijk niet optimaal is ingericht voor een gevoel van veiligheid en controle. Ook kan dit op den duur meer ongewenst gedrag of criminaliteit uitlokken, zoals de *broken windows* theorie van Wilson & Kelling (1982) stelt. Dit werd ook aangekaart door R5M (pagina 20). De aanwezigheid van publieke voorzieningen en de praktische ligging van de wijk werden wel positief gewaardeerd door de respondenten.

Hoewel slachtofferervaringen, overlast, criminaliteit, verloedering en een diverse sociale samenstelling aanwezig waren in de wijk, hadden ze slechts een beperkte invloed op onveiligheidsgevoelens. Wel leken deze factoren voornamelijk irritaties, frictie of ongemak bij de bewoners te veroorzaken. Deze bevinding kan worden verklaard doordat bewoners in grote steden mogelijk minder sterk reageren op onveilige situaties en/of een andere betekenis geven aan onveiligheid. Zoals Engbersen et al. (2019) stellen: "*Tegenwoordig wordt onveiligheid minder met criminaliteit, maar meer met overlast geassocieerd*" (p.60). Deze verschuiving suggereert dat de perceptie van onveiligheid in de loop der tijd is veranderd, wat mogelijk leidt tot verschillende reacties van bewoners in grote steden zoals Rotterdam.

Niettemin kwamen enkele factoren uit het theoretisch kader, zoals sociale media, leefstijl en leeftijd, niet aan bod. Uit interviews bleek dat sociale media geen invloed heeft op de veiligheidsbeleving van bewoners. Een mogelijke verklaring hiervoor biedt het onderzoek van Oppelaar & Wittebrood (2006) dat omschrijft dat bewoners hun perceptie op veiligheid baseren op hun eigen waarnemingen en ervaringen. Ook is verder niet ingegaan op de factor leefstijl, aangezien alle respondenten overeenkomende leefstijlen hadden. Respondenten gaven aan zich weinig buiten of in risicovolle omgevingen te begeven. Dit kan suggereren dat een rustige leefstijl van de respondenten verband houdt met een betere veiligheidsbeleving. Verder is geen effect van leeftijd op onveiligheidsgevoelens gevonden. Er was enkel één respondent ouder dan 50 jaar, en ook zij gaf aan zich redelijk veilig te voelen in de wijk. Het is echter belangrijk om op te merken dat het gebrek aan

⁴ Zie pagina 11 van het theoretisch kader

oudere respondenten in de steekproef een beperking kan zijn van dit onderzoek, aangezien het vermogen om de invloed van leeftijd op de veiligheidsbeleving te onderzoeken beperkt werd. Het ontbreken van oudere respondenten kan deels worden verklaard door de relatief kleine omvang van deze bevolkingsgroep in de Tarwewijk.

Dit onderzoek vult bestaande literatuur over onveiligheidsgevoelens aan door de rol van stedelijke mentaliteit als sociaal-culturele factor te benadrukken, iets waar eerdere studies niet op ingaan. Het benadrukt het belang van de context waarin mensen leven. Mensen met een stedelijke mentaliteit, zoals beschreven door Simmel (1950) als een 'blasé-houding', zijn over het algemeen minder snel bang en reageren mogelijk minder alert op potentieel onveilige situaties. Dit kan te maken hebben met het feit dat zij dagelijks worden blootgesteld aan drukte, lawaai, en andere vormen van sociale en fysieke overlast die kenmerkend zijn aan steden. Hierdoor ontwikkelen zij een zekere mate van veerkracht en gewenning ten opzichte van deze omgevingsfactoren. Dit aspect van stedelijke mentaliteit verdient meer aandacht in toekomstig onderzoek naar veiligheid in stedelijke gemeenschappen zoals de Tarwewijk.

Al met al laat dit onderzoek zien dat de relatie tussen de aanwezigheid van bepaalde factoren en onveiligheidsgevoelens complex is. Het is belangrijk om de context en de veranderende aard van onveiligheidsbeleving goed te begrijpen bij het aanpakken van veiligheidsproblemen in stedelijke gebieden. In toekomstig onderzoek kan gekeken worden naar specifieke manieren waarop de stedelijke mentaliteit invloed heeft op gevoelens van onveiligheid, en naar strategieën die kunnen helpen om de veiligheidsbeleving in stedelijke gemeenschappen zoals de Tarwewijk te verbeteren.

Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek kunnen er verschillende aanbevelingen worden gedaan voor beleid;

1. Stimuleer **inclusieve samenwerking** tussen bewoners, instanties en professionals om de behoeften en perspectieven van diverse gemeenschappen in de wijk te begrijpen en mee te nemen in beleidsmaatregelen. Door bewust te zijn van diversiteit en culturele verschillen, wordt de bevordering van een veilige en verbonden wijk gestimuleerd waarin iedereen zich gehoord en vertegenwoordigd voelt.
2. Verbeter de **leefbaarheid en het uiterlijk van de wijk** door het aanpakken van irritaties, overlast en slecht onderhoud. Dit kan onder andere bereikt worden door meer groen, betere straatverlichting, het verminderen van afval op straat, renoveren van gebouwen en het toevoegen van kleur of kunst in de openbare ruimte. Ook kan het actief betrekken van buurtbewoners bij het schoonhouden en verbeteren van het uiterlijk van de wijk bijdragen aan een gevoel van eigenaarschap en trots.
3. Stimuleer **buurtactiviteiten en evenementen**, zoals buurtfeesten, sporttoernooien en markten, om sociale interactie en gemeenschapsbanden te bevorderen. Implementeer jeugdprogramma's gericht op talentontwikkeling, persoonlijke groei en preventie van jeugdcriminaliteit in samenwerking met scholen, jeugdwerkers en relevante instanties.

Literatuurlijst

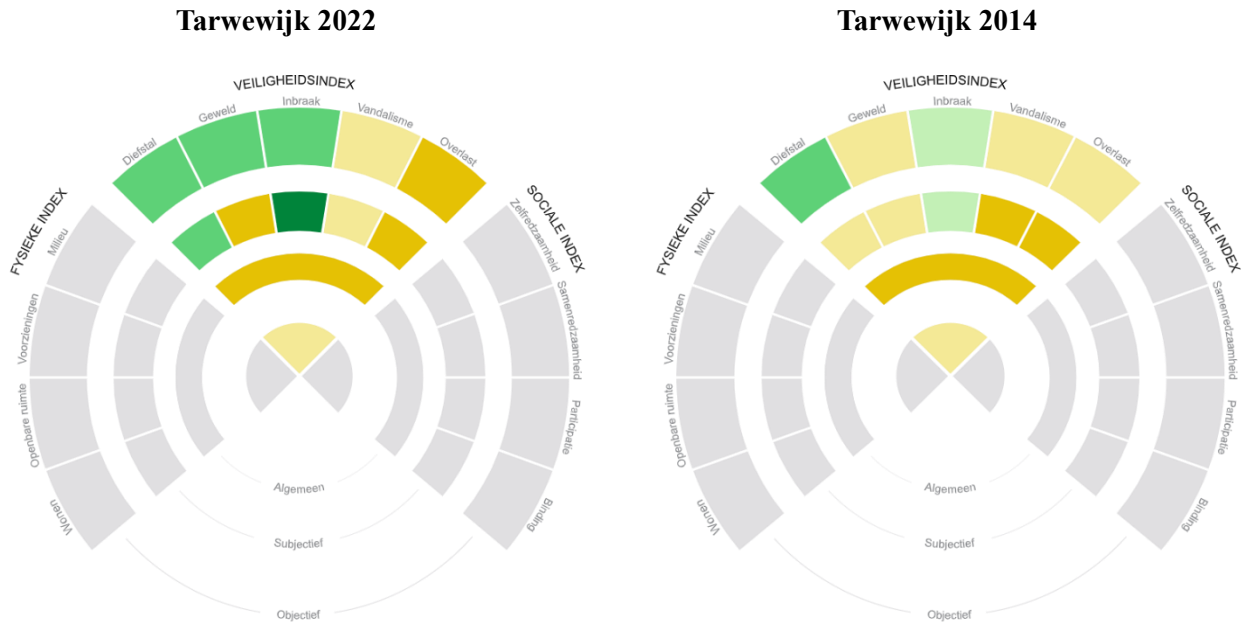
- Beaulieu, M., Cousineau, M., Dubé, M., Lachance, M., & Paris, M. (2011). Qualitative studies on fear of crime: What is the situation? An epistemological, methodological, and conceptual review. *International Journal of Victimology*, 9(1), 294–308.
- Blokland, T. (2017). Public Familiarity. In *Community as urban practice* (pp. 126–136). Polity Press.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 28 februari). *Minder traditionele criminaliteit in alle delen van Nederland*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/09/minder-traditionele-criminaliteit-in-alle-delen-van-nederland>
- Elchardus, M., De Groof, S., & Smits, W. (2005). Rationele angst of collectieve voorstelling van onbehagen. Een vergelijking van twee paradigma's ter verklaring van onveiligheidsgevoelens. *Mens En Maatschappij*, 1(80), 48–68. <https://researchportal.vub.be/en/publications/rationele-angst-of-collectieve-voorstelling-van-onbehagen-een-ver-2>
- Elffers, H., & De Jong, W. (2004, oktober). *Nee, ik voel me nooit onveilig: Determinanten van sociale veiligheidsgevoelens*. Rapport voor Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. <https://www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2004/10/01/nee-ik-voel-me-nooit-onveilig>
- Engbersen, G., Custers, G., Glas, I., & Snel, E. (2019). 'Eigenaardige statistieken': veiligheid en veiligheidsbeleving in Rotterdam. In *Maastad aan de monitor: de andere lijstjes van Rotterdam* (pp. 56–61). Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. <https://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/publicaties/maasstad-aan-de-monitor/>
- Eysink Smeets, M. (2016). Veiligheidsbeleving in Rotterdam. In *HBO kennisbank*. Hogeschool Inholland. https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_inholland:oai:surfsharekit.nl:e6fdeb5e-42da-4bc1-8896-f8cfa03bc5c?q=Veiligheid.+Veiligheidsbeleving&sort-order=date&date-from=&date-until=&t-0-k=info%3Aeu-repo%2Fsemantics%2Freport
- Eysink Smeets, M. (2018). Onveiligheidsgevoelens. In *Justitiële verkenningen* (Nr. 0167–5850). Boom juridisch. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/809/JV201806_Volledigetekst_tcm28-367565.pdf?sequence=2&isAllowed=y

- Eysink Smeets, M., Moors, H., Van Den Reek Vermeulen, E., & Van 't Hoff, K. (2010, 1 februari). *Omgaan met de perceptie van overlast en verloedering*. ResearchGate.
https://www.researchgate.net/publication/319939963_Omgaan_met_de_perceptie_van_overlast_en_verloedering
- Lub, V., & De Leeuw, T. (2015). Veiligheidsbeleving in Rotterdam : Een onderzoek naar percepties, ervaringen en waardering van beleid. In *ResearchGate*. Bureau voor Sociale Argumentatie.
https://www.researchgate.net/publication/295546312_Veiligheidsbeleving_in_Rotterdam_Een_onderzoek_naar_percepties_ervaringen_en_waardering_van_beleid
- Ministerie van Algemene Zaken. (2022, 3 oktober). *Plannen voor veiligheid: Prinsjesdag: Miljoenennota en Rijksbegroting*. Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prinsjesdag/veiligheid>
- Ogg, D. (2012). *De dienstbare politie. Een kwalitatief onderzoek naar de rol van dienstbaar politiegedrag bij de subjectieve veiligheid van burgers en hun attitude tegenover de politie* [Masterscriptie]. Universiteit Utrecht.
- Oppelaar, J., & Wittebrood, K. (2006). Angstige burgers? De determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht. In *Sociaal en Cultureel Planbureau* (scp-publicatie 2006/18).
https://repository.scp.nl/bitstream/handle/publications/933/Angstige_burgers.pdf?sequence=1
- Pleysier, S. (2011). Over objectieve en subjectieve onveiligheid. En de (on)zin van het rationaliteitdebat. *Tijdschrift voor veiligheid*, 10(4), 24–40.
<http://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/339320>
- Putnam, R. D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137–174.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>
- Sampson, R. J. (2013). The theory of collective efficacy. In *Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect* (pp. 149–161). University of Chicago Press.
- Simmel, G. (1950). *The Sociology of Georg Simmel* (Vol. 11). The Free Press.
<https://doi.org/10.2307/3707052>

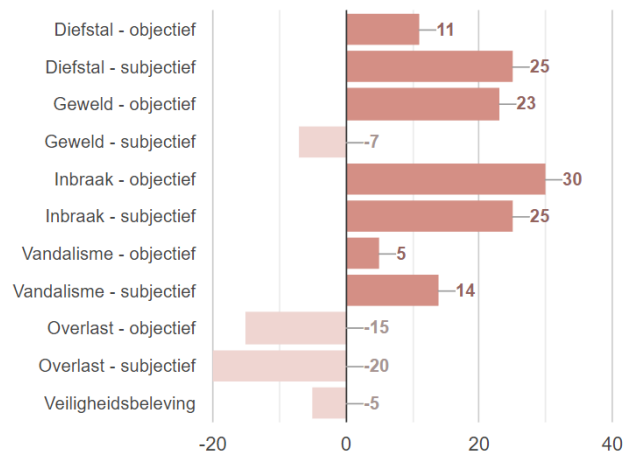
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. University of Chicago Press.
- Van De Laar, P. (2000). *Stad van formaat : Geschiedenis van Rotterdam in de negentiende en twintigste eeuw*. In *Waanders eBooks*. Waanders Uitgevers.
- Van Der Meer, T., & Tolsma, J. (2014). Ethnic Diversity and Its Effects on Social Cohesion. *Annual Review of Sociology*, 40(1), 459–478. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071913-043309>
- Van Noordenburg, C. (2023, 9 januari). *Integraal veiligheidsbeleid*. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). <https://hetccv.nl/onderwerpen/integraal-veiligheidsbeleid/>
- Veldacademie. (2014, 1 januari). *Verhuisgeneigdheid op Zuid*. Veldacademie. <https://www.veldacademie.nl/projecten/verhuisgeneigdheid-in-tarwewijk-en-carnisse>
- Wijkprofiel Rotterdam. (2022a). *Charlois 2022*. <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2022/rotterdam/charlois>
- Wijkprofiel Rotterdam. (2022b). *Tarwewijk: Veiligheidsindex algemeen*. Wijkprofiel Rotterdam. <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2022/rotterdam/charlois/tarwewijk/veiligheids-index/veiligheidsindex-algemeen>
- Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982). Broken windows: The police and neighborhood safety. *Atlantic Monthly*, 249(3), 29-38.

Bijlage 1: Statistieken Tarwewijk

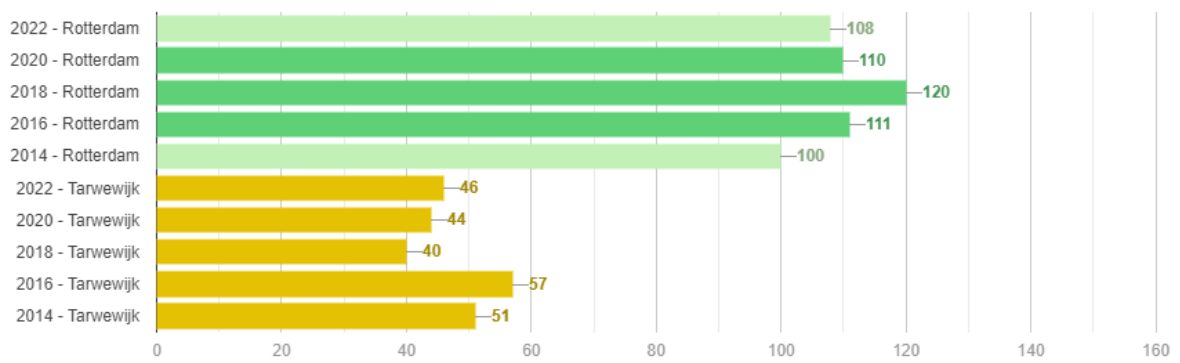
Wijkprofiel (2022)

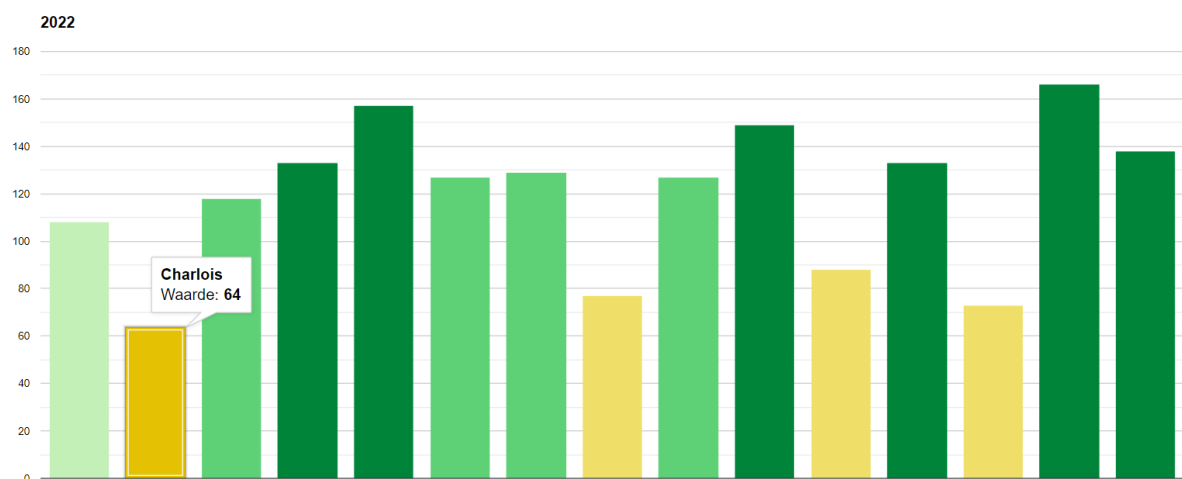
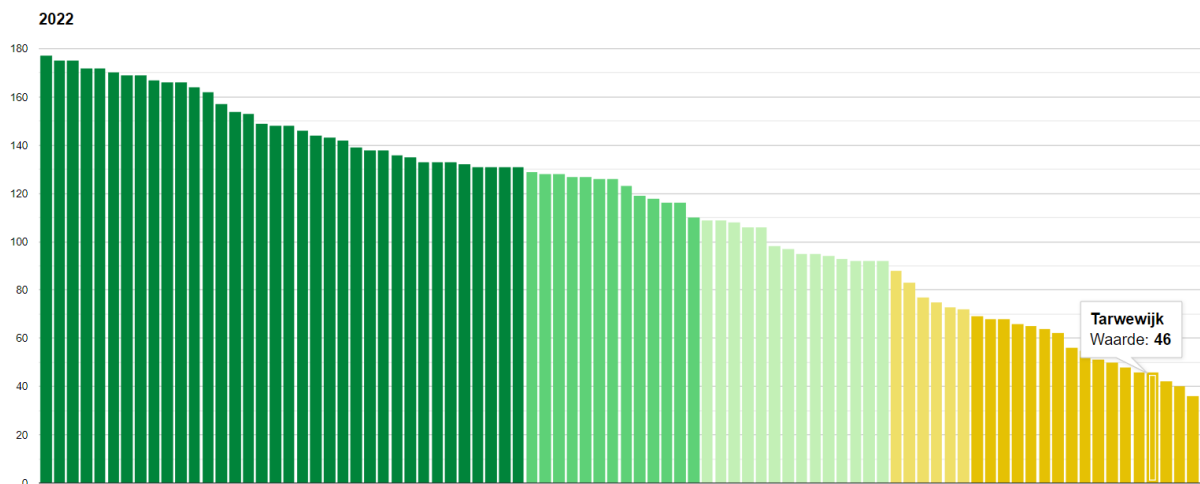
Vershil indexscores t.o.v. 2014

Veiligheidsbeleving Tarwewijk 2014-2022 t.o.v. Rotterdams gemiddelde

Vergelijking veiligheidsbeleving alle Rotterdamse wijken (2022)

Bijlage 2: Topiclist

Introductie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kunt u kort iets over uzelf vertellen? 2. Wat is je woonsituatie? 3. Hoelang woon je al in de Tarwewijk? 4. Hoe bevalt het wonen in de wijk tot nu toe?
Persoonlijke factoren	<ol style="list-style-type: none"> 5. Hoe zou je jezelf beschrijven als het gaat om jouw karakter? Voel je je meestal zelfverzekerd en in staat om voor jezelf op te komen, of ervaar je soms dat je kwetsbaar bent? 6. Voel je je over het algemeen veilig in de Tarwewijk? Waarom wel of niet? 7. Wat voor cijfer zou je je gevoel van veiligheid geven? 0= heel onveilig en 10=super veilig 8. Voel je je 's avonds veiliger of onveiliger in de wijk dan overdag? Waarom is dat zo? <ul style="list-style-type: none"> - Voelt u zich 's avonds veilig genoeg om de deur te openen voor onverwachte bezoekers? 9. Heb je bepaalde situaties meegemaakt waarin je je onveilig hebt gevoeld in de wijk? Kun je een voorbeeld geven? 10. Heb je ervaringen gehad met diefstal, overlast of geweld in de Tarwewijk? Heb je hiervan aangifte gedaan? Indien niet, waarom niet?
Situationele factoren	<ol style="list-style-type: none"> 11. Wat is je algemene mening over de wijk? <ul style="list-style-type: none"> - Zijn er bepaalde dingen die je storend of minder prettig vindt? - Zijn er bepaalde dingen die je juist leuk vindt of waardeert? 12. Zijn er bepaalde plekken in de wijk waar je je minder veilig voelt? Zo ja, welke plekken en waarom? Vermijd je deze plekken dan ook? 13. Wat is jouw mening over de verlichting en het onderhoud van de huizen en de openbare ruimte in de Tarwewijk? Hebben deze factoren invloed op jouw gevoel van veiligheid? 14. Wat is jouw mening over de aanwezigheid en beschikbaarheid van sociale voorzieningen, zoals buurtcentra, scholen, gezondheidszorgfaciliteiten, in de Tarwewijk? Denk je dat deze bijdragen aan een gevoel van veiligheid? 15. In hoeverre heeft de aanwezigheid van politie in de wijk invloed op jouw gevoel van veiligheid? 16. Hoe zijn je burens? Spreek je ze vaak? 17. Heb je contact met mensen uit de Tarwewijk? Heb je een goed sociaal netwerk waar je op kan rekenen als je hulp nodig hebt? 18. Hoe belangrijk is de aanwezigheid van een actieve buurtgemeenschap voor jouw gevoel van veiligheid? <ul style="list-style-type: none"> - Merk je dat buurtbewoners zich inzetten om bepaalde problemen te voorkomen en bij te dragen aan een veiligere omgeving in de Tarwewijk? 19. Zijn er verschillende groepen mensen in de wijk met verschillende achtergronden? Bijvoorbeeld mensen uit andere landen, met andere geloven of leeftijden? <ul style="list-style-type: none"> - Merk je dat er vaak spanning is tussen deze groepen? - Is dit veranderd over de tijd heen?

<p>Sociaal culturele factoren</p>	<p>20. Merkt je veel culturele verschillen in uw buurt en heeft dit invloed op de manier waarop mensen met elkaar omgaan? Heerst er een specifieke 'buurtcultuur' in uw wijk?</p> <p>21. Krijgt u het gevoel dat mensen in uw buurt vaak langs elkaar heen leven en vooral individueel leven?</p> <p>22. Hoe beïnvloedt de berichtgeving en media-aandacht over de Tarwewijk jouw gevoel van veiligheid en vertrouwen in de buurt?</p> <p>23. Is volgens jou de veiligheid of het veiligheidsgevoel in de Tarwewijk de afgelopen tijd veranderd? Zo ja, zijn deze veranderingen positief of negatief?</p>
<p>Verbeteringen aan de wijk</p>	<p>24. Welke maatregelen of veranderingen kunnen volgens jou bijdragen aan het verbeteren van het veiligheidsgevoel in de Tarwewijk?</p> <p>25. Hoe zou je ideale wijk eruit zien? Welke specifieke kenmerken zou de wijk hebben? Denk aan aspecten zoals fysieke omgeving, sociale voorzieningen, bewoners, verkeersveiligheid, etc.</p>

Bijlage 3: Observaties in de wijk

Bijlage 4: Ethics checklist

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: De ervaringen en percepties van bewoners: Een kwalitatief onderzoek naar de onveiligheidsgevoelens van bewoners uit de Tarwewijk

Name, email of student: Lisa Rhemrev, 503477er@eur.nl

Name, email of supervisor: Erik Snel, snel@essb.eur.nl

Start date and duration: februari – juni 2023

Is the research study conducted within DPAS YES - NO

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. YES - NO
If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? YES - NO

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. YES - NO

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). YES - NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? YES - NO

2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? YES - NO

3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? YES - NO

4. Will the study involve actively deceiving the participants? YES - NO

Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? YES - NO
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? YES - NO
7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? YES - NO
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? YES - NO
9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? YES - NO
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

In de Tarwewijk of online via Teams zullen de interviews worden afgenomen

What is the (anticipated) size of your sample?

10-20 participanten

What is the size of the population from which you will sample?

12.400

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

In een versleutelde online omgeving (onedrive), waar alleen ik toegang tot heb.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Lisa Rhemrev, de onderzoeker / student

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Elke keer wanneer ik aanpassingen maak in het bestand (automatisch)

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

Er zal een pseudonimisering van gegevens plaatsvinden zodat gegevens niet meer herleidbaar zijn naar de persoon van wie deze gegevens afkomstig zijn.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Lisa Rhemrev

Name (EUR) supervisor: *Ernk Snel*

Date: 22-03-2023

Date: 22-03-2023

Bijlage 5: Informed consent

Informatieblad voor onderzoek

De ervaringen en percepties van bewoners:
Een kwalitatief onderzoek naar de onveiligheidsgevoelens van bewoners uit de Tarwewijk

Onder begeleiding van Erik Snel onderzoekt Lisa Rhemrev masterstudent Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid aan de Erasmus Universiteit Rotterdam de (on)veiligheidsgevoelens van bewoners uit de Tarwewijk. Dit onderzoek is een masterscriptie en wordt gebruikt voor het afronden van de master Sociologie. Met behulp van uw deelname kan dit onderzoek worden gerealiseerd.

Contactgegevens onderzoeker:

Naam: Lisa Rhemrev
E-mailadres: 503477er@eur.nl

Waarom dit onderzoek?

Met dit onderzoek wil een student van de Erasmus Universiteit Rotterdam nagaan in hoeverre er sprake is van onveiligheidsgevoelens in de tarwewijk en welke factoren hierin een rol spelen.

Verloop

U neemt deel aan een onderzoek waarbij we informatie zullen vergaren door:

U te interviewen en het gesprek op te nemen via audio-opname. Er wordt een transcript uitgewerkt van het interview

Vertrouwelijkheid

Wij doen er alles aan uw privacy zo goed mogelijk te beschermen. Naast de student zal alleen de scriptiebegeleider toegang krijgen tot alle door u verstrekte gegevens.

Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht, waardoor iemand u zal kunnen herkennen.

In het onderzoek wordt u aangeduid met een verzonden naam of nummer (pseudoniem).

Vrijwilligheid

U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden. Uw deelname is vrijwillig en u kunt stoppen wanneer u wilt.

Als u tijdens het onderzoek besluit om uw medewerking te staken, zullen de gegevens die u reeds hebt verstrekt tot het moment van intrekking van de toestemming in het onderzoek gebruikt worden.

Wilt u stoppen met dit onderzoek? Neem dan contact op met Lisa Rhemrev (503477er@eur.nl)

Dataopslag

In het onderzoek zullen anonieme gegevens of pseudoniemen worden gebruikt. De verzamelde data worden beveiligd opgeslagen.

De onderzoeksgegevens worden bewaard voor een periode van maximaal 4 maanden. Uiterlijk na het verstrijken van deze termijn zullen de gegevens worden verwijderd.

Indienen van een vraag of klacht

Indien u specifieke vragen heeft over hoe er met uw persoonsgegevens wordt omgegaan, kunt u deze stellen aan Erik Snel (snel@essb.eur.nl). U kunt daarnaast een klacht indienen bij de Autoriteit Persoonsgegevens indien u vermoedt dat uw gegevens verkeerd zijn verwerkt.

Door dit toestemmingsformulier te ondertekenen erken ik het volgende

	JA	NEE
1 Ik ben voldoende geïnformeerd over het onderzoek. Ik heb het informatieblad gelezen en heb daarna de mogelijkheid gehad vragen te kunnen stellen. Deze vragen zijn voldoende beantwoord en ik heb voldoende tijd gehad om over mijn deelname te beslissen.	☐	☐
2 Ik neem vrijwillig deel aan dit onderzoek. Het is mij duidelijk dat ik deelname aan het onderzoek op elk moment, zonder opgaaf van reden, kan beëindigen. Ik hoef een vraag niet te beantwoorden als ik dat niet wil.	☐	☐

Voor deelname aan het onderzoek is het bovendien nodig dat u voor verschillende onderdelen specifiek toestemming geeft.

3 Ik geef toestemming om de gegevens die tijdens dit onderzoek over mij worden verzameld te verwerken zoals is uitgelegd in het bijgevoegde informatieblad.	☐	☐
4 Ik geef toestemming om tijdens het gesprek geluid-opnames te maken en mijn antwoorden uit te werken in een transcript.	☐	☐
5 Ik geef toestemming om mijn antwoorden te gebruiken voor gepseudonimiseerde quotes in de verslaglegging van het onderzoek.	☐	☐
7 Ik geef toestemming om mijn ervaring met veiligheid en onveiligheidsgevoelens te verwerken in het onderzoek	☐	☐

Naam deelnemer:

Naam student:

Lisa Rhemrev

Handtekening:

Handtekening:

Datum:

Datum: